

Karl XIV Johans fälttåg med de allierade mot Napoleon
i Leipzig, Dannewitz och Pommern 1813 - 1814

Nordarmén under Karl Johans befäl bestod av omkring
150 000 man, svenskar, ryssar och preussare.

Historien om soldaterna Mattias Wrång från Rökstad nr 16 och Olof Ros från Restad nr 17 i Västra Husby socken.

De marscherade med Kronprins Karl XIV Johan i Tyskland, Danmark och Belgien 1813-1814

Matias Wrång hade varit med förut som soldat nr 6 Wrångstad i Livkompaniet var han med i kriget i Pommern 1805-1807 där blev han fången av Napolions armé och tillbringade fångenskapen i Frankrike. Han återkom till Sverige 13 maj 1810 och blev omedelbart förflyttad till nr 16 Rökstad. Olof Ros är ny soldat på nr 17 Restad antagen 1810.

Medan Napoleons arméer under vintern 1812-1813 gick sin undergång till mötes i Ryssland, tog Karl Johans planer på Norge allt fastare form. Hans avsikt var att i mitten av april 1813 sätta igång anfallet mot Själland och organisationsplanen för en härför avsedd arme var utarbetad redan på nyåret 1813. Då emellertid de med Sverige förbundna makterna ville utnyttja Napoleons nederlag i Ryssland för igångsättandet av sin planerade offensiv i Tyskland tvingades Karl Johan att avstå från operationen mot Själland till vilken de icke ville lämna något bistånd.

Den traktat som han i början av mars avslutade med England förband honom att delta i fälttåget mot Napoleon med 30 000 man. I England åter lovade att medverka till Norges erövring samt att utbetala ett betydande belopp i subsidier. Fördraget var så formulerat att Karl Johan ansåg sig kunna yrka på att genomföra företaget mot Norge före deltagandet i fälttåget mot Napoleon. I slutet av april undertecknades en traktat också med Preussen som bl a innehöll att så snart kronprinsen i överensstämmelse med svensk-engelsk-ryska fördraget kunde uppträda med en svensk arme i Tyskland skulle en preussisk kår på 27000 man ställas under hans befäl. Dessutom skulle Preussen under vissa förutsättningar medverka med trupper för Norges betvingande. Karl Johan hade vunnit ännu en garant härför och hävdat sin rätt att i första hand angripa Danmark dock närmast på kontinenten.

Efter avslutaridet av traktaten med England började Karl Johan genast träffa förberedelser för armens överförande till Tyskland.

Den 22 mars utgick order till Livgrenadjärregementet att 2 bataljoner under befäl av överstelöjtnant Clairfelt vid rotehållsdivisionen skulle hållas färdiga att tre dagar efter erhållen order uppbyta.

II. rotehållsbataljonen jämte en rusthålls bataljon skulle därför organiseras av ordinarie manskap, uppgående till 600 per bataljon. Den 26 mars utgick emellertid befallning till landshövdingen att förstärkningsmanskap o och trosshästar också skulle hållas i beredskap för uppbrott. Några dagar senare kom befallning att Clairfelts båda bataljoner skulle bestå av 800 i stället för 600 man och i första hand utgöras av extra rotering och förstärkningsmanskap.

Samtidigt beordrades bataljonerna att uppbygga så att de kunde inträffa i Karlskrona de 25 april. De hemmavarande trupperna var fördelade på en armé under fältmarskalk Toll i Skåne och en reservarmé under fältmarskalk von Essen. Denna senare var i första hand avsedd att möta befarat anfall från Norge.

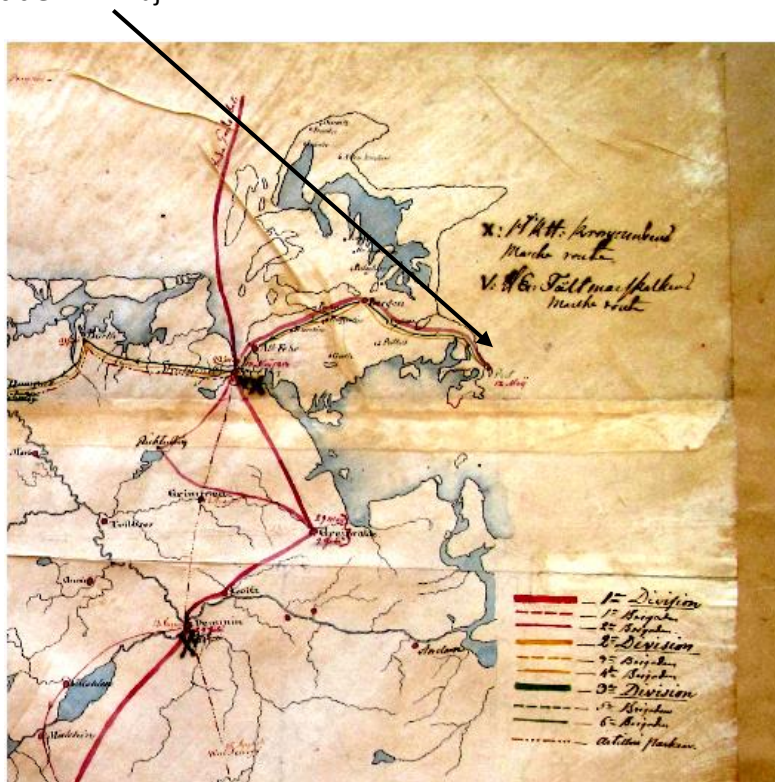
Karl Johan ansåg också nödvändigt att snarast tillgodogöra sig de resurser som den nyss antagna värnpliktsförordningen erbjöd. Redan den 30 mars anbefalldes han att beväringens båda yngsta årsklasser skulle enrulleras, besiktigas och approberas. Denna mönstring skedde i Norrköping, Linköping, Kisa, Skänninge, Vadstena och Hällestad, en dag på varje plats i slutet av april och under första hälften av maj. Flera ansökningar om befrielse från konskriptionen inkom. Endast om bärande skäl förelåg var K Maj:t villig att bevilja kortare permission från tjänstgöringen.

För utbildning av beväringen avdelades ur rotehållsdivisionen 1 kapten, 1 löjtnant, 1 fänrik, 2 underofficerare, 1 trumslagare och 50 man, som exercerades i Linköping i 14 dagar från den 16 maj varefter de hemförlovades. Den 8 juni inryckte de jämte 716 beväringmän på Malmen varav 319 tilldelades rotehållsdivisionen. Efter avslutad utbildning fördelades beväringen lika på alla kompanierna.

I en generalorder uppmanades befälet att med saktmodighet och godhet umgås med de blivande fosterlandsförsvararna och att med yttersta tålamod undervisa dem. Beväringmännen tillhölls att iakttaga ett värdigt uppförande, lydnad och aktning för befälet. Ordern åtföljdes av ett brev, där dessutom framhölls att befälet skulle förvärva de underlydandes förtroende, uppväcka deras känsla av heder och tillfredsställelse och att straff ej fick förtryta någon. Helt och hållet skulle käppen i eller utom exercisen avläggas.

Överstelöjtnant Clairfelts fältregemente som den 19 april hade samlats i Skänninge kom fram till Karlskrona på utsatt dag den 25 i samma månad. I rotehållsbataljonen ingick 59 grenadjärer, 159 av extra roteringen och 151 av förstärkningsmanskapet. Bataljonen fördes av major von Post. Bataljonsstaben var fulltalig. Kaptenerna Brogren, Frank, von Rohr och Bortey var kompanichefer. I övrigt fanns på varje komp 2 subalternofficerare och 6 underofficerare.

Den 8 maj embarkerade rothållsbataljonen på linjeskeppet »Äran» och kom på kvällen till Perth's redd utanför Rugen. Trossen inskeppades på andra fartyg, men officers- och trosshästar kvarlämnades i Karlskrona liksom 13 sjuka grenadjärer. På grund av ogynnsamma vindförhållanden kunde debarkeringen ej påbörjas förrän den 10 maj och avslutades först den 12 maj.

Regementet ingick förstbrigaden som stod under generalmajor von Schulzenheims befäl och tillhörde r. infanterifördelningen under generalmajor Posse.

Livgrenadjärregementets 4 hemmavarande bataljoner, som till delats reservarmén, beordrades samtidigt med överstelöjtnant Clairfelts uppbrott att hålla sig marschberedda. Den 14 maj fick en livgrenadjärbataljon order att genast avgå till Karlshamn, där den skulle ingå i fältmarskalk Tolls arme. Efter allt att döma tänkte sig Karl Johan någon slags samverkan mellan trupperna i Sverige och hans svenska kår i Tyskland för det anfall på Danmark som han ännu hoppades få sätta igång.

När Karl Johan den 17 maj landsteg i Pommern fick han emellertid underrättelse om att varken Ryssland eller Preussen var beredda att lämna de avtalade hjälpkårerna. Vidare hade England lagt in sitt veto mot en svensk säration i Holstein. Karl Johan såg sig då tvungen att avstå från att nu angripa Danmark och förklarade sig villig att först gå mot fransmännen om de 35000 ryssarna ställdes till hans förfogande. Kraven på Norge skulle sedan infrias i etapper.

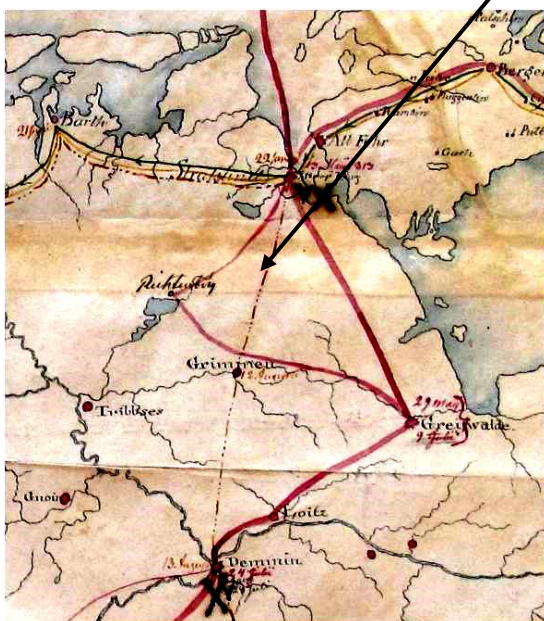
Medan Karl Johan avvaktade tidpunkten för fälttågets öppnande mottog han den 9 juni budskapet att Ryssland och Preussen utan hans hörande den 4 juni hade slutit stillestånd med Napoleon.

Härunder tog koalitionen fälttågsplan allt fastare former. Vid mötet i Trachenberg den 9 - 12 juli mellan Karl Johan, kejsar Alexander och konung Fredrik Wilhelm drogs riktlinjerna upp för de 3 koalitionsarméernas samordnade strategi, syftande till inringning av Napoleons nära 500 000 man starka arme. Nordarmen under Karl Johans befäl bestod av omkring 150 000 man, svenskar, ryssar och preussare. Dess uppgift var att över Berlin framrycka mot Leipzig, där man hoppades få ett avgörande med fransmännen. Då Karl Johan målmedvetet sparade sina svenska trupper för uppgörelsen med Danmark, kom deras medverkan i fälttåget att huvudsakligen bestå i förflyttningar." Vårt regementes marschvägar framgår av skissen, vartill endast skall fogas händelseförloppet huvuddrag och några detaljer rörande vårt regemente.

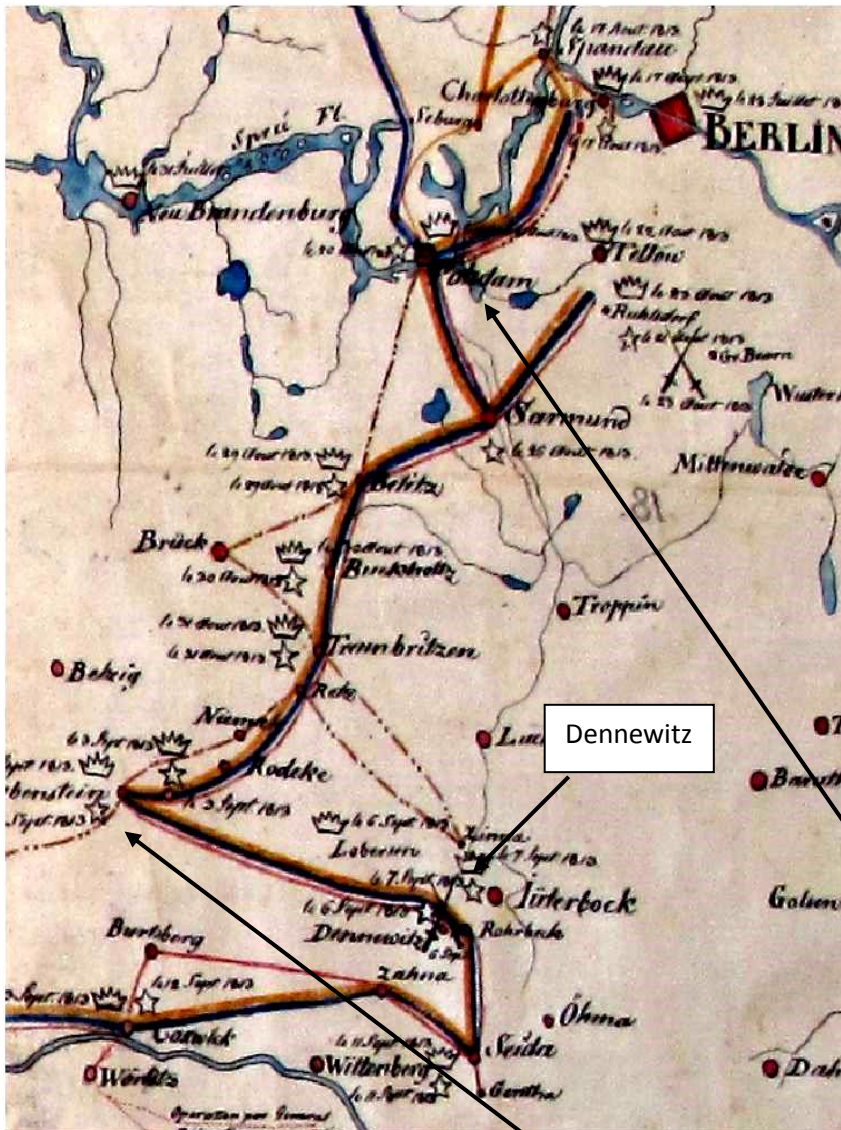
Under den närmaste tiden efter debarkeringen var Clairfelts regemente i svenska Pommern sysselsatt med grupperingar i olika försvarsställningar, bevakning och flitig utbildning. Övningar ägde även rum med flera regementen tillsammans. Från regementet avdelades en kommendering om 2 subalternofficerare och 160 man till kanonsluparna och från vardera bataljonen 100man till artilleriet

Hela 1. fördelningen förlades den 26 juni i läger vid Neukirchen, nordöst om Greifswald på en sandmo vid havet.

Övningarna genomfördes enligt ett program, som överensstämde med det på övningsplatserna vanliga. Den 9 juli bröts lägret och rotehållsdivisionen återgick till tidigare kantoneringskvarter omkring Grimmen.

Den 24 juli anträdde de svenska trupperna förflyttningen mot söder. Då stilleståndet den 16 augusti utgick, befann sig 1. brigaden vid Gatow, där förberedelser för strid träffades. På aftonen uppställdes brigaden i slagordning mellan Spandau och Potsdam. Svea livgarde stod på högra flygeln och därnäst livgrenadjärerna. Jägarbataljonen, bataljonernas samlade jägardivisioner, ordnades i kedja framför brigaden. Den burna ammunitions-utrustningen ökades till 50 skott per man.

Söderifrån framryckande franska trupper under marskalk Oudinot föranledde att den svenska kåren alarmerades natten till den 22 augusti. Gevären laddades för första gången och kåren sattes i marsch med I. fördelningen över Saarmund till Teltow, där bivack intogs. Följande dag inträffade fördelningen vid Ruhlsdorf. Kapten Brogren omtalar att rothållsdivisionens officerare tidigare haft tillfälle att i Charlottenburg övervara en representation på Stora operan. Men sedan regementet lämnat Potsdam tog fältlivet vid och bivack under bar himmel var regel även för officerarna. Den 23 augusti avvisade preussarna fransmäns anfall vid

Grossbeeren. Av svenska kåren blev endast jägare och ett batteri under ledning av överste von Cardell insatta i striden.

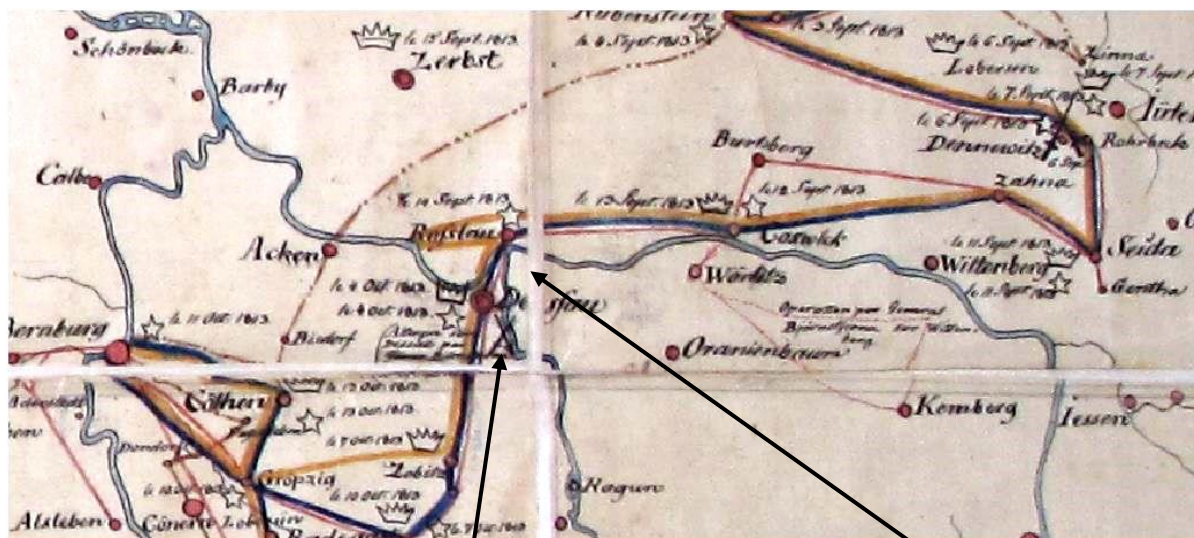
Vid Nordarméns fortsatta försiktiga framryckning söderut ägde en häftig sammandrabbning rum den 6 september, mellan preussare och fransmän Dennewitz.

Tidigt på morgonen satte Karl Johan de svenska och ryska kåren i marsch mot slagfältet. Marschen blev mycket ansträngande i den tryckande värmen som rådde.

Matchlängden för vårt regemente, som legat längst västerut vid Rabenstein, uppgick till nära 6 mil. De sista 1,5 milen marscherade man »i full batalj färdigt tillstånd» och nådde slagfältet vid femtiden på em. Då den franska fältmarskalken Ney såg de svenska och ryska anfällskolonnerna närma sig, rymde han fältet. Av svenska kåren hade två batterier insatts med god verkan, vartill kom en del jägare.

Svenska kåren låg kvar i bivacker vid Jüterbock den 7-10 september och vårt regemente fick liksom efter striden vid Grossbeeren deltaga i slagfältets upprymning. Några dagar tidigare hade rothållsdivisionen mottagit 25 beväringar från Östergötland. Även efter de vunna framgångarna fortsatte Karl Johan sin försiktiga framryckning och först den 14 september nåddes Rosslau vid Elbe.

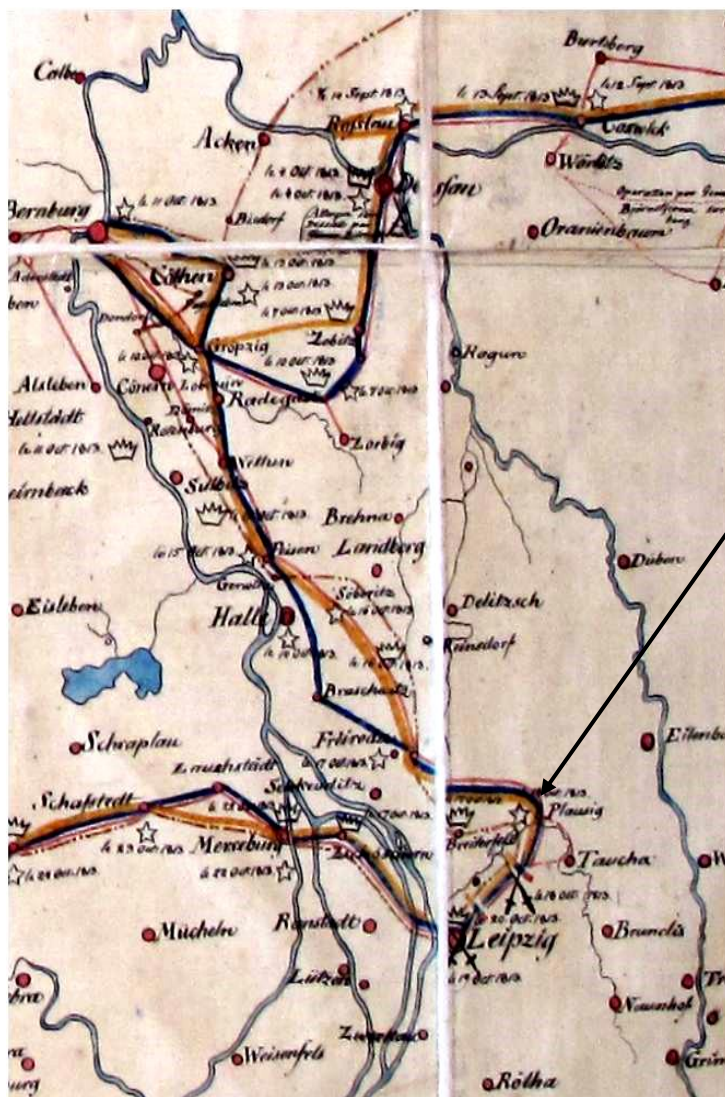
Rotehållsbataljonen förlades tillsammans med regementet i övrigt i byn Brambach. Här fick man åter tak över huvudet, om än i trånga och smutsiga kvarter. Det var kyligt väder med dagligt regn.

Provanteringsvårigheter tillkom. Hälsotillståndet blev sämre. Vid Rosslau byggdes både bro och befästes brohuvud, som krävde stora arbetsinsatser. Den 22 september gick regementet över Elbe till Dessau, där man tågade in under flygande fanor och klingande spel och välkomnades av befolkningen, som tog gästfritt emot trupperna. Rotehållsbataljonen avdelades som förpost under major von Posts befäl.

Den 26 utförde fransmännen en våldsam rekognosering varför fältvakterna trädde i verksamhet. Rotehållsbataljonen, brigadens alla ej disponerade jägare och 2 skvadroner kavalleri sändes att förstärka förposten. Fältvakterna avvisade emellertid anfallet. Enligt rapport »opsköt» rotehållsbataljonen 1 000 skott. Det var första gången under fälttåget som bataljonen i gemen aktivt deltog i strid. Dessau utrymdes och rotehållsbataljonen förlades norr om Elbe. Under striderna om brohuvudet vid Rosslau de båda följande dagarna deltog icke I. brigaden. Rotehållsbataljonen drogs senare fram till bron över Elbe och befästningarna i anslutning härtill. Här led bataljonen av köld och brist på föda. Sedermera framryckte hela brigaden till Dessau. Beklädnadsutrustningen var nu mycket sliten och hade utom kapotterna kasserats. Ny tillverkning ägde rum i Berlin av ur bataljonerna uttagna skraddare, som övervakades av officerare. Den 6 oktober besiktigades och utlämnades 600 nya munderingar för hela regementet:

Sedan Napoleon utrymt högra Elbestanden, var tiden inne för att sluta ringen kring fransmännen. I anslutning till övriga arméer gick hela Nordarmén över Elbe vid Aken och Rosslau. Den 13 oktober nådde den Cothen, där trupperna fick bivackera på en stor slätt. Höstvädret satte in med hela sin kraft, regnet strömmade ned och stormen tjöt. Bivackeldarna slocknade och jordhyddor och halmkojor bortfördes.

Den 15 oktober fortsattes marschen från Cöthen över Landsberg till Breitenfeld som nåddes den 17 oktober. Vid denna tidpunkt hade såväl den schlesiska som den böhmiska armén utkämpat framgångsrika strider med fransmännen i trakten av Leipzig. Då slaget den 18 inträdde i sitt avgörande skede intog Nordarmen sin överenskomna plats i främre linjen med den schlesiska armén till höger och den böhmiska till vänster. Anfallet fortsattes utefter hela fronten och Napoleon trängdes tillbaka mot staden Leipzig. Under den 29 lyckades kejsaren dra huvuddelen av sin armé ur den hotande inringningen. Lika målmedvetet som tidigare hade Karl Johan sparat sina svenska trupper, som i slagordningen placerats i bakre linjen. Av den svenska kåren blev endast några batterier under Cardell insatta i striden. Vid

stormningen av Leipzig, där Napoleon kvarlämnat omkring 30 000 man, deltog dock våra jägare. Sedan en preussisk bataljon som inträngt genom Grimmenporten hejdats beordrades 4 svenska jägarbataljoner till understöd. Om striderna där skriver kapten Mellin vid Svea livgarde som övertagit befälet över 1. brigadens jägarbataljon sedan chefen, major von Döbeln, stupat." Jägarbataljonen jämte en preussisk bataljon framträngde vidare. När man kommit 200 alnar från orten »recilerade» den senare, vilket föranledde jägarbataljonen att också stanna. På befallning formerade sig denna på ömse sidor om artilleriet och framryckningen fortsatte. När fiendens eld tystnat, avmarscherade jägarbataljonen på kronprinsens befallning. Denna hade tagit 1 överste, 7 subalternofficerare, 4 underofficerare och 150 man som fångar. Av rothållsbataljonens jägare blev 1 man »dödsskjuten», fänrik Möllerswärd svårt sårad och 12 grenadjärer »blessade». Bland dem som enligt bataljonschefens mening särskilt hade utmärkt sig var fänrik Möllerswärd och 5 underofficerare från rothållsbataljonen. Av manskapet var det svårt att distinktuera någon särskilt framför de andra.

För att upprätthålla ordningen i Leipzig kvar kommenderades rothållsdivisionens jägare under befäl av löjtnant Martin. De stannade där åtminstone till slutet av november då regementschefen begärde att de med 50 tillfrisknade grenadjärer skulle återgå jämte allt 1. brigadens manskap, som i Leipzig eller på andra mellanliggande platser tillfrisknat.

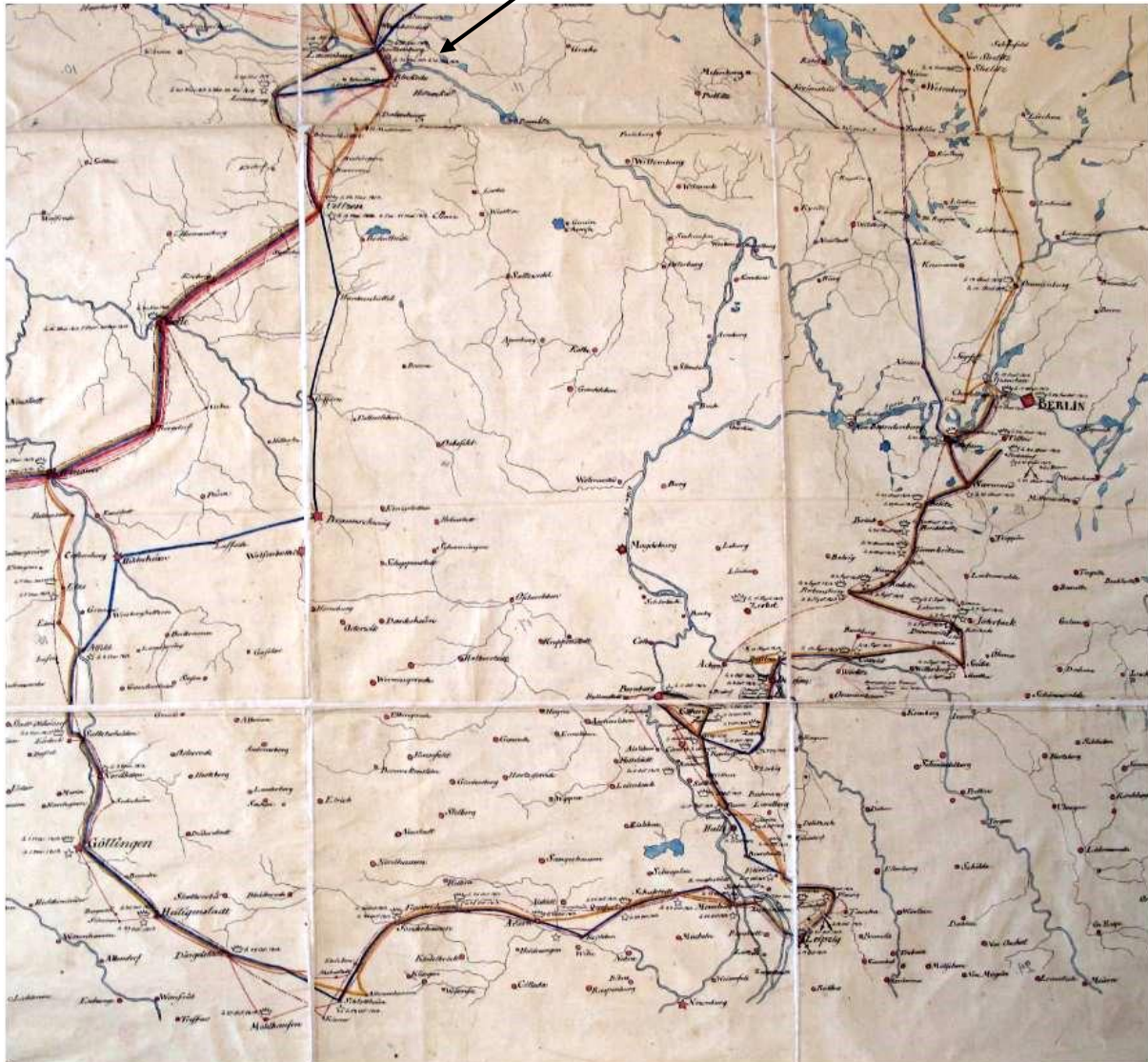
Kronprinsen bröt upp med Nordarmen från Leipzig den 22 oktober och ryckte först väster ut över Merseburg och nådde den 30. Heiligenstadt.

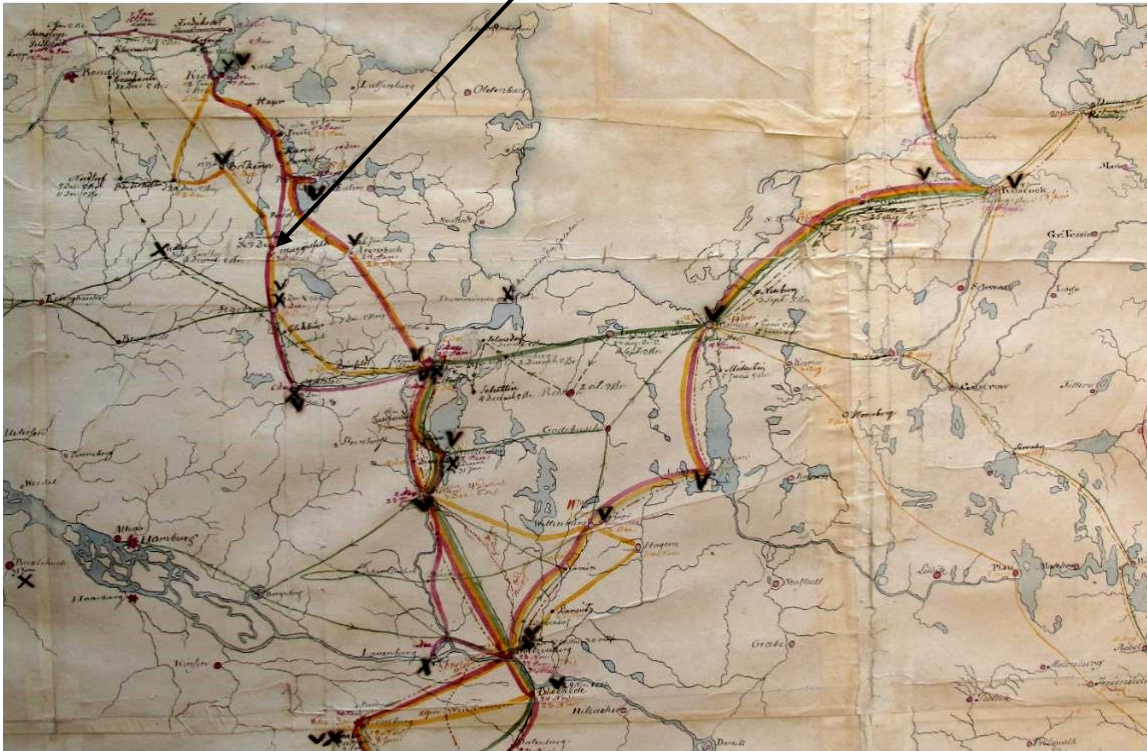
Där fick armén kronprinsens erkännande för en lång och besvärlig marsch. Armens behov skulle fyllas och inestående avlöning efter hand utbetalas. Med de allierades seger vid Leipzig inträdde en avgörande ändring ifråga om såväl Sveriges som kronprinsens personliga ställning. Koalitionens framgångar gjorde dess ledande makter vida mindre beroende av Sveriges och dess tronföljares medverkan. För de allierade statsmännen var det väsentliga att fullfölja kampen mot Napoleon. För Sverige däremot gällde det att nu äntligen genomföra den så länge uppskjutna av Ryssland, England och Preussen garanterade föreningen med Norge. Detta borde ske medan Danmark ännu var koalitions fiende och Karl Johan disponerade allierade styrkor utom sina 30000 de allierades mål var en snabb frammarsch till Rhenlinjen eller ännu längre, Karl Johans ett företag mot marskalk Davouts starka fransk-danska kår kring Hamburg och Lübeck. Vid de ömtåliga förhandlingar som fördes mellan de allierad framförde Karl Johan som motiv för sina yrkanden att han ville befria den engelske konungen Georg III:s arvland och oskadliggöra Davout, som annars hotade de allierades förbindelser. Så småningom godtogs förslaget om säraktion mot Davout och danskarna med den svenska armén och en del ryska trupper. Återstoden av Nordarmen dirigerades mot Holland för att stödja de allierades operationer.

Karl Johans marsch gick de första dagarna i november från Heiligenstadt över Göttingen till Hannover, där han inträffade den 6 november. Där gjorde han en dryg veckas uppehåll varunder mönstring hölls och soldaternas hårt slitna uniformer reparerades. Armén fortsatte den 16. marschen över Uelzen till Dahlenburg. Marschen, som hitintills utförts brigadvis, fortsattes därifrån regementsvis och senare bataljonsvis, sannolikt betingat av höstvädret.

Den 28 november- 1 december gick armén över Elbe vid Boitzenburg. Sjukligheten var nu ganska hög och uppgick till omkring 20 %. Davout drog sig undan mot Hamburg varemot Karl Johan avdelade en rysk kår, medan huvuddelen fortsatte till Lúbeck, som försvarades av en fransk- dansk garnison om 4 500 man. Denna kapitulerade mot fritt avtåg den 5 december

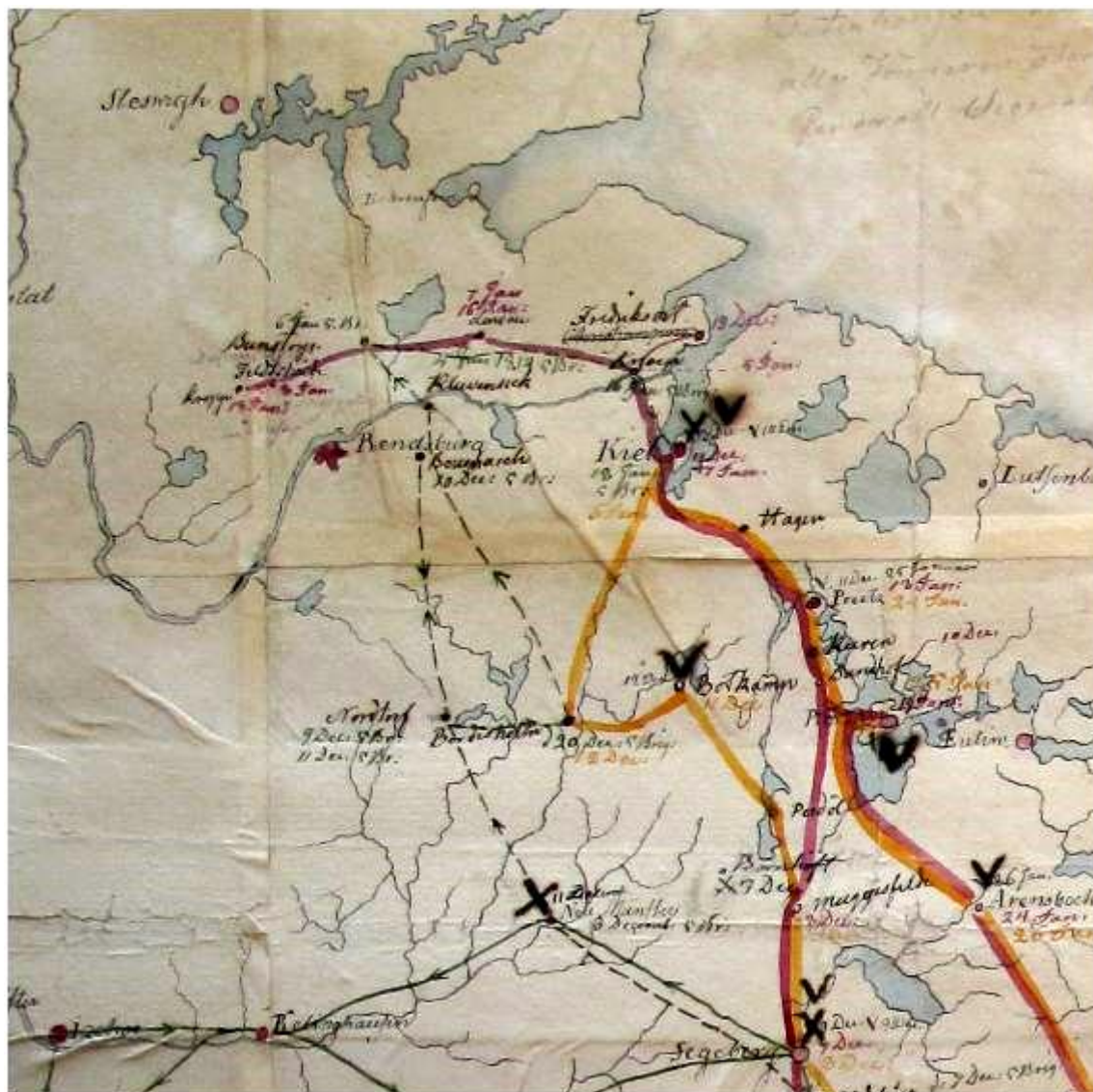
Förutsända kavalleristyrkor hade förföljt en dansk kår, som tidigare varit förenad med Davouts trupper. Härunder ägde en del strider rum, bland annat de för svenska kavalleriet ärofulla träffningen vid Bornhöft den 7 december.

Under de närmast följande dagarna fortsattes framryckningen och den 10 december hade 1. fördelningen nått Kiel. I detta läge begärde Danmark stillestånd, vilket trädde i kraft den 15 december kl 12 midnatt och skulle fortfa till den 29 samma tid. Julen tillbringade rotehållsbataljonen i Lindau med angränsande gårdar. Julafton var alla officerare tillsammans hos chefen i Lindau. Annandag jul var alla kamraterna återigen samlade och man sökte ordna så svenskt för sig som möjligt.

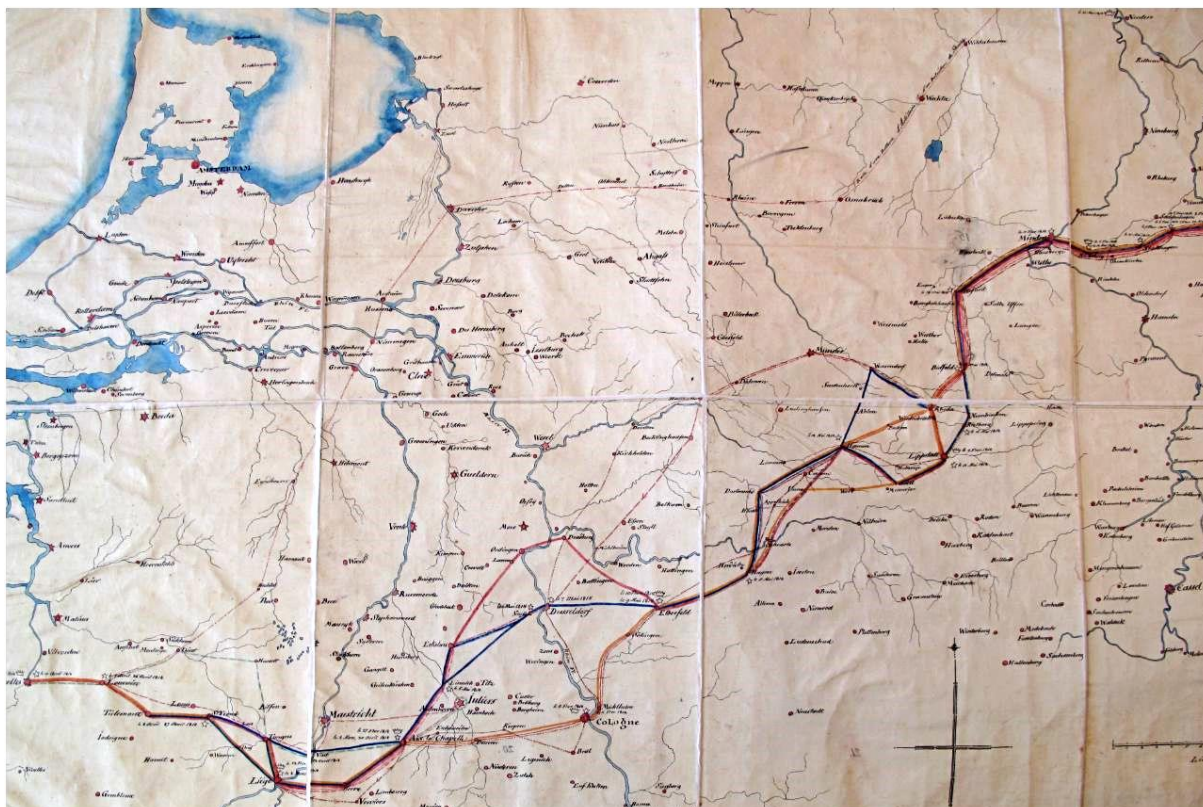
Fredsunderhandlingar hade nu inletts. Stilleståndet förlängdes till natten den 5~6 januari, men underhandlingarna ledde ej till resultat.

Karl Johan lät då svenskt och ryskt kavalleri rycka fram i Slesvig mot Flensburg. Livgrenadjärerna förhindrade vid övergångarna över Sorge danska trupper att bryta sig igenom norrut. Den 8 januari förklarade sig konung Fredrik villig att gå in på de svenska fredsvillkoren. De 10 januari undertecknades fredsfördraget i Kiel. Danmark avstod "för evärdeliga tider" sina rättigheter till konungariket Norge mot att Sverige avstod svenska Pommern och Rügen.

Med Kiofredens undertecknande hade Sverige till synes nått sitt krigsmål. U r svensk synpunkt fanns det ej längre skäl att fortsätta kriget. Frankrikes ytterligare förödmjukande var icke något svenskt intresse. Men av sina traktater var Sverige förpliktat att fortsätta kriget till dess allmän fred uppnåtts. Karl Johan satte därför sina trupper i marsch mot Rhen närmast för att frigöra Belgien.

Livgrenadjärerna anträdde marschen från Lindau den 16 januari. Den gick sedan över Kiel och Plön där återförening skedde med 1. brigaden. Brigaden fortsatte genom Lúbeck, Boisenburg, Celle till Hannover. Därifrån gick marschen över Bielefeld, Hamm och Dortmund till Köln. Den 28 februari passerades Aachen och i början av mars kom brigaden till Liege, där den fick stanna till i början av april.

Då marschen anträdde rådde full vinter och soldaterna fick pulsa i snö till knäna. Marschdisciplinen var dock god. Under uppehållet i Liege återupptogs utbildningsarbetet och 2 timmar om dagen ägnades åt exercis i bataljonsförband. Där skedde också en omorganisation av svenska armén som därefter kom att bestå av 4 fördelningar om 2 brigader. 1. brigaden, som livgrenadjärerna tillhörde, ingick 5 bataljoner. Hälsotillståndet, som varit mycket dåligt, hade förbättrats något, men de sjukas antal uppgick ändå till omkring 20 %. Då reservarmén hemma i Sverige måste tillföras befäl fick alla sjuka officerare som var kvar i Lübeck, Stralsund eller Holstein, vid tillfrisknandet återgå hem till sina regementen. Bristen på officerare som därigenom uppstod fylldes genom konstituerade underofficerare.

Utrustningen kompletterades. Alla svenska officerare fr.o.m. kapten och lägre fick finare mörkblått uniformskläde och underofficerarna något enklare. En del underkläder utlämnades till truppen, dock endast till 40 % av styrkan och beträffande småpersedlarna betydligt färre. I slutet av januari anslogs en gratifikation åt kompaniofficerare och underofficerare med vederlikar, medan manskapet »i tjänst eller under gevär» fick en månads tobaksskilling. Den 5 april fortsatte armén marschen mot Brussel. varvid livgrenadjärerna eskorterade artilleridivisionen till Louvain. Denna stad blev slutpunkten för deras marsch genom Europa.

Under tiden hade de allierade tågat in i Paris. Karl Johan begav sig dit för att rättfärdiga sig inför bundsförvanterna och försäkra sig om deras fortsatta stöd för förvärvet av Norge, om normännen skulle vägra att efterkomma Kjölefredens bestämmelser.

Redan den 2 april kom den efterlängta ordern att den svenska armén skulle återvända till fäderneslandet. En fördelning skulle dock kvarstanna t v på kontinenten. Första brigaden drogs tillbaka till Liege. De sista dagarna i april anträdde Livgrenadjärregementet hemmarschen samma väg som det kommit från Danmark. Den 31 maj passerades Elbe vid Boitzenburg, varifrån marschen gick över Wismar till Rostock. dit man kom den 8 juni. Där återförenades kommanderingarna till artilleriet och kanonsluparna med regementet. Mönstring verkställdes. Av befälet var 2 kompaniofficerare och 1 underofficer och av de 797 korpralerna och grenadjärer 70 på sjukhus och 25 vakanta. En hel del utrustning anmäldes till kassation. Vid rothållsbataljonen var under- kläder och skor, linnerockar, tornistrar och ungefär halva antalet ränslor förslitna. Beväpningen var i ganska gott stånd liksom trossen. Embarkering skedde sedan i Warnemünde den 23 och 24 juni. Sjöresan gick lyckligt. Den 8 juli nåddes Göteborg. Fälttåget hade, som nämnts, huvudsakligen inneburit förflyttningar, vilka ofta medfört stora ansträngningar som emellertid beundransvärt övervanns. Deltagandet i striderna hade varit begränsat, men som då ägde rum hävdade livgrenadjärerna sitt gamla anseende. Mattias och Olof marscherade mer än 380 mil

Källor :Kungliga första livgrenadjär regementets historia, kartor från Krigsarkivet

Tor-Leif Björklund 2010-11-20